MŰVÉSZ ÉS KÖZÖNSÉG

A közönség és a művész — ha távolabbi összefüggésekben szemléljük a jelenségeket — együttesen egy mindkettejük fölött álló közösségi eszme, a kultúra humánumának megvalósítása érdekében tevékenykednek, akarva, nem akarva mindkettő annak szolgálatában áll, s bár külön egyedekből tevődve össze, mégis egyetlen rejtélyes testként szolgálja a közösségi eszmét.

Ez a kollektív szellem, az együttműködésnek ez a nagyobb cél érdekében összefogó szelleme az, amely a műalkotót és műélvezőt egységesen öntudatos részesévé teheti valamely emberi közösség egyetemes kultúrájának.

A műélvezés is művészet.

Az a közönség, amelyet nem sznob divatok tömeghisztériás eredetű, s legtöbbször külsőséges okokból fakadó, kritikátlan rajongások irányítanak — s ez a jelenség a szocialista társadalmakban egyre ritkább! —, hanem a művek őszinte megértése és a művészi munka tisztelő szeretete visz el a színházba, vagy a hangversenytermek dobogói elé — s a közönségnek ez a rétege az, amely egyre döntőbben foglalja el az őt megillető helyet a művészet csarnokaiban —, épp oly művésze és résztvevője valamely mű megjelenítésének, mint a művész, aki alkot. Jelenlétük és tevékenységük kölcsönösen befolyásolja egymást és egyik aligha lehet életképes jelenség a másik nélkül.

Mi a művész munkája közönség nélkül?

Pusztába kiáltó szó!

S mi lenne egy közönséggel teli nézőtér a művészi produkció szemük előtt lejátszódó varázslata nélkül?

A kultúra tragikomédiája, a szomjúság torz és hiábavaló gyötrelme a reménytelenség és vígasztalanság sivatagában, értelmetlen pogány istentisztelet istenek nélkül, a semmibe zuhanás katasztrófája, öncsúfolás és bamba céltalanság.

Az emberek egymás közötti békéje nem képzelhető el a kellő és általános kultúra emberséges hajlamokat szilárdító alapja nélkül: színházra, s művészetekre éppen ezért szükség van.

A színház, s a művészetek egyéb szószékei azok, amelyek játszva tanítják meg az embereket a nagy igazságok tiszteletére: a néző ilyenkor színes papírral fizet, s a kultúra nemesvalutájának kincseit viszi magával ellenszolgáltatásként egy-egy színházi est élményeinek önmagán való átszűrése után.

Ezért ül ugyanis be színházi előadásra, vagy hangversenyre az igazi közönség. Tisztességesen öltözik fel, hogy megtisztelje vele a művészek hajlékát, de nem azért, hogy — régmúlt idők csökevényeként — önmagát fitogtassa. Hozzászól — élményei alapján — a látottakhoz és hallottakhoz, de nem azért, hogy jólértesültségével, vagy legtöbbször csak vélt tudásával hivalkodjék — mert hiszen minél többet tud valaki, annál inkább tudja azt is, hogy milyen sok az, amit még nem tud! —, hanem inkább csak önvizsgálatképpen: milyen viszonyban is van a látott, vagy hallott mű mondanivalójával. Az egyes előadókkal kapcsolatban pedig nem személyi rokonszenv, vagy ellenszenv alapján alkot véleményt, nem apró hibák kipécézésében, s azok felnagyításában leli kedvét, hogy egyéni tudásának gőgje annál inkább kiemelkedjék a tájékozatlanság sivatagából, emelve ezzel a produkció rovására saját személyét.

Ez nem a műértő közönség gesztusa.

A műértő nem azzal mutatkozik meg, hogy lehetőleg mindent fitymál.

Az igazi műértő kedvtelése az, hogy a miniatűrmunkában is meg tudja látni — mert szeme és szíve van hozzá! — a magasabbrendűt és nem érzi szégyennek, ha meghajtja előtte fejét, még ha nem általánosan elismert mesterről is van szó, ellenkezőleg, a felfedezők izgalma hevíti szívét, keresve, hol láthat meg valamely produkcióban olyan figyelemre méltót, amelyet nem vett még észre senki.

Hibát találni ugyanis könnyű.

Erényeket felfedezni, ha azokat előttünk nem fedezte még fel senki, az ér fel a szellem történetében egy új világrész felfedezésének dicsőségével!

Péchy Blanka írja Jászai Mariról való emlékezései könyvének első fejezetében, hogy rosszindulat és irígység hányszor vádolta nagy tragikánkat modorossággal, s más nehezen meghatározható, s az általánosítások jótékony ködében körvonalaikat vesztett ellenszenvdudvák egyéb hibájával!

Hol vannak a vádlók, s hova emelkedett a vádlott?!

Hová lett a tavalyi hó?!

Hová lesz lassanként az a »műértő réteg« és közönség, amely az elfogultságok fáitól nem akarja meglátni a szellemi gyarapodás dúslombú erdejét, s ahelyett, hogy az örömmel fogadott élmény nyomán egyben egész életét is gazdagítani akarná, inkább azzal az előre elhatározott szándékkal ül be valamely színházi előadásra, hogy márpedig ő csak azért is bosszankodni és fanyalogni fog, ha csak nem az eleve meghatározott kedvenc produkciója kerül megfelelő tálalásban színérzékeny szeme és kényes-finnyásra — de lehet, hogy nem egészen helyesen — kiművelt fülei elé!

Örömmel kell megállapítanunk, hogy ez az exclusiven arisztokratikus beállítottságú, fölényeskedő, a művészi gyötrelmes és tépelődő munkájára dölyfös meg nem értéssel és elzárkózással felelő közönségfajta egyre ritkábbá válik hazánkban.

Új közönségünk, s a réginek az a színházhű rétege, amely a színészi produkcióban akkor is, most is élményt keresett, ma már fokozottabban, mint valaha, segíti és elismerésének jeleivel buzdítja is a művészt egyre jobb teljesítmények elérésére, mert megérti, hogy fanyalgással és részrehajló finnyáskodással csak önmagát rövidíti meg.

Ám itt lép be a kritika feladata termékenyítő összekötőként művész és közönség kapcsolatában.

A jó kritikus szerepe ugyanis nem merülhet ki az egyes produkciókhoz való öncélú hozzászólásban, mely legfeljebb csak a bíráló egyéni ízlésbeállítottságának, vagy hangulatának lehet így bizonyítéka!

A jó kritikusnak nevelőnek kell lennie. Mégpedig a művész és a közönség számára egyaránt.

Szerepe nem az, hogy — mint a Szerencse-istenasszonya, ki kénye-kedve szerint »játszva emel, s mosolyogva ver le« — dorongoljon, vagy dicsérjen, hanem, hogy irányt mutasson, ha valaki legjobb szándéka ellenére is esetleg tévúton jár.

De akkor kellő megfontoltsággal, körültekintéssel, tárgyilagossággal, saját egyéni ízlésének bénító béklyóitól függetlenül, hogy a műélvezés művészetét megtanulni akaró közönséget is megtanítsa erre.

Tárgyi tudását ne csak arra használja fel, hogy gáncsoljon, ahol nem saját ízlésének feltétlen kiszolgálásával találkozik, hanem tudja tisztelni a vele nem egy síkú ízlésirányzatokban is a becsületes törekvésűt és figyelemre méltót, mert ezt felismerni, s a közvéleményt ilyen tisztasággal befolyásolni igazán művelt esztétának nemcsak nevelői hivatása, de kötelessége is.

Mivel pedig nincs ember, tehát művész sem — de éppen ezért kritikus sem! — hiba nélkül, ha elmarasztalni valója akad is valamely előadóval szemben, aki nem az ő ízlésirányát követné, tegye meg észrevételeit a művészi munkával járó alkotó gyötrelem és tépelődő önmarcangolás tiszteletének jegyében: munkája akkor építő lesz és a közösségi kultúra fejlődését szolgálja, annál is inkább, mert az ilyen fajta kritikát minden igaz szándékú művész szívesen állja, jószándékú útmutatásokra jóakaratú törekvésekkel felel. Azok pedig, akik jószándékú észrevételekre dölyfös elzárkózással válaszolnak, vagy akik észrevételeiket nem a művészi munka tiszteletének jegyében teszik meg, úgyis elhullanak az időben, amely mind egyre inkább csak a haladó és jószándékú, méltányos és emberi törekvéseket fogja szentesíteni.

A művész nagyon érzékeny műszer — ha nem lenne az, nem is lenne művész! —, s hogy ezzel a műszerrel ki-ki a maga helyén úgy tudjon bánni, hogy azáltal a társadalomra nézve is hasznos tevékenységet folytasson — ennek a célnak érdekében íródott ez a gondolatsorozat.

Szabó Miklós
Liszt-díjas,
a Szegedi Nemzeti Színház tagja

Megnyitották a II. Nemzetközi Művészi Fotokiállítást Szegeden

A városi tanács tiszteletdíját Csen Fu-Pei kínai fotoművész kapta

Tegnap, szombaton a szegedi vállalatok, intézmények és társadalmi szervezetek meghívott tagjainak és vezetőinek jelenlétében, ünnepélyes formák között megnyitották a II. Nemzetközi Művészi Fotokiállítást az Ifjúsági Házban. Megnyitó beszédet Biczó György, a városi tanács végrehajtó bizottságának elnöke mondott. Meleghangú megnyitójában hangsúlyozta, hogy úgy érzi, ezzel a kiállítással kicsit Szegedre jött az egész világ. Negyvenhat ország több száz művésze küldte el képeit országáról, hazájáról, annak embereiről. A képek megerősítik a látogatónak azt az érzését, hogy az emberek világszerte békét akarnak. A munka, az élet igenlése ez a kiállítás.

Ezután Vadas Ernő, a Magyar Fotoművészek Szövetségének elnöke beszélt a kiállítás esztétikai, művészi értékeiről.

Az ünnepélyes megnyitón adták át a városi tanács tiszteletdíját. Csen Fu-Pei kínai fotoművészt az »Út készül a hegyszorosban« című képéért értékes ezüst dohányzókészlettel ajándékozta meg a városi tanács. Az ajándékot a Szegedi Fotoklub továbbítja a kínai művésznek.

Délután két órakor a közönség számára is megnyílt a fotokiállítás, s már az első napon több száz látogató tekintette meg a világ minden tájáról Magyarországra küldött szebbnél-szebb felvételeket.

Zenetörténeti előadássorozat Szegeden

Újszerű kezdeményezéssel örvendezteti meg a TIT szegedi csoportja a város zenekedvelő közönségét: zenetörténeti előadássorozatot rendez hét hónapon át a Juhász Gyula Művelődési Otthonnal. A munkába bekapcsolódnak a Szegedi Zeneművészeti Szakiskola tanárai is. Az első előadásra november 19-én, szerdán este 7 órakor kerül sor a Juhász Gyula Művelődési Otthonban. A »Nagy művek, nagy mesterek« című zenetörténeti előadássorozat keretében Lendvai Ernő zenetörténész Bach művészetét ismerteti. Az előadás után Bach egyik legszebb művét, a H-moll misét adják elő mikrolemezről.

„C'est la guerre"

A bölcsészkari kiszes színjátszók az országos fesztivál előtt

A német tiszt döbbenten néz le az utcára. Megrázkódik. Aztán hirtelen összerántja a függönyt. A nézők felé fordul. Mikor megszólal már ismét a »hódítók« flegmája, fölényes mosolya ül az arcán:

— Kiugrott!... az istenit! pedig milyen szép válla volt... — S elegáns, hanyag mozdulattal szétapossa a padlón füstölgő cigarettacsutkát. Odakinn menetelő katonák énekelnek. Németül...

Hubay Miklós egyfelvonásosát a »C'est la guerre«-t (Ez a háború) próbálták éppen a bölcsészkar KISZ-szervezetének színjátszói, Kordé Imre tanársegéd vezetésével, amikor benyitottam a terem ajtaján.

— Két egyfelvonásossal, a már említett Hubayval és Robert Merle: »Sziszifusz és a halál«-jával készülünk az egyetemi kulturális együttesek országos fesztiváljának első selejtezőjére. A vállalkozás érdekessége, amire nagyon büszkék is vagyunk, hogy a Merle-darabot mi visszük először színpadra Magyarországon. December első felében lépünk közönség elé. A próbák nagy lendülettel folynak. Mi terveztük és állítjuk össze a díszleteket, maszkról, jelmezekről is mi gondoskodunk. Szeretnénk jól szerepelni. Ha ezen a selejtezőn átjutunk, a területi »második fordulóra« Aristophanes háromfelvonásos komédiájával a »Felhők«-kel nevezünk be. A »komolyabb« munka mellett kabaréműsorral akarunk ellátogatni az Ecsetgyár KISZ-szervezetéhez. Ezt szintén most tanuljuk be. Emellett természetesen mint egyetemi hallgatók is igyekszünk a lehető legjobban szerepelni. Így hát van munka elég. De szeretjük csinálni.

S a színpadon súlyos szavak pattognak. Pereg a cselekmény! Mégegyszer elölről! — harsan a rendező szava: s a német tiszt döbbenten néz le az utcára. Megrázkódik. Aztán hirtelen összerántja a függönyt.

(P — p)

Siklós János:

A vacsora

Nyár utóján, hűvösbe forduló estén *a család behúzódott a szobába. Igaz, hogy ez a szoba »összkomfortos« volt. Itt főztek konyha helyett, fürösztötték az apróságot, és itt háltak, meg mentek dolgukra télen a kisebbek. Irigyelni való összkomfortos kényelem...*

Nagy István, a családfő nagy gondokban volt, mivelhogy kifogyott a türelemből, meg a tétlen-unalomból, úgy határozott: elmegy ügynöknek. A Kolauch-hoz, facsemetével házalni. Mára aztán odáig jutottak az egyezkedéssel, hogy István, a munkanélküli bognársegéd aláírta az alkalmaztatási szerződést, kézhezkapta az induláshoz szükséges vékony útielőleget: a húsz pengőt.

A gyerekek zsivajgása nem háborgatta Nagy Istvánt. Úgy ült a lóca sarkán, mintha nem is a családba tartozznék, Ha a kisebbek mégis a nyakába csimpajgóztak, ahogyan megszokták azelőtt is, István szigorúan rájuk röcscsentett, a sok közül a szemtelenebbjeinek ledér popsijára hányt egy pár apai eligazítást sütőlapátnyi tenyereivel. A rendreutasítottak vinnyogva szipogtak, a nagyobbak meg betapasztották szájukat, erőlködve nyomták vissza a kárörömtől kitörni készülő nevetést. Huncut szemük felcsillant, leplezetlenül nevetett, de apjuk erre nem ügyelt.

Nem látták még ilyen nagy gondban a »fattert«. Nem is értették. Mi lehet az oka annak, hogy a vidám, nyomorúságból is viccet gyártó apjuk most olyan, mint a megátalkodott kegyetlenség ülő szobra. Ráhagyták... megpróbálkoztak magukkal foglalatoskodni. Csöndesen egy rakásra verődtek a másik lócán, a két nagyobb meg elődalgott Horváth Misáékhoz, beszélgetést hallgatni. A Manca — harmadik elemista, bágyadt penészvirág — volt minden játék kieszelője otthon. Meg aztán a házimunkák szorgos kis cselédje, mert Nagy Istvánné a városban nagyobb helyeken iparkodott eleget tenni.

— Játsszuk le azt, hogyan ébred Palika reggelenként — adta meg most is a zajtalan játék mikéntjét.

— Jó. jó, Palika lesz a színész — suttogták a többiek — úgy játssza, ahogyan reggelenként csinálja.

Palika, fiúban a legkisebb, a fehérre meszelt falnak támaszkodva ült a lóca közepén, bal kezében kis rongyot szorongatott, jobbjának hüvelykujját szopta. Kevésbeszédű, fejletlen, ötesztendős kisfiú, viaszsárga arcából két nagy, szürke szeme befelé élő, mindent megértő és csöndesen elraktározó gyerek benyomását keltette. Magán viselte születésének, rövidke életének beteg vonásait.

— Na, Palikám, játsszuk el, hogyan keltél ma reggel is — unszolták a többiek.

— Nem..., mert kinevettek.., — mondta, s visszadugta hüvelykujját és figyelmesen nézte a többieket.

A könyörgés nem használt. Palika nem mozdult. Tanácstalanság lett urrá a gyerekek között, de Manca feltalálta magát és Pankának mondta:

— Pankám, mutasd meg te. És Palika majd megmondja, hogy jól csináltad-e?

Pankát kétszer sem kellett kérni.

— Na, vigyázzatok, engedjetek lefeküdni.

A többiek körülülték a lócát, a középen Panka feküdt becsukott szemmel, mintha aludna.

Azután lassan nyújtózkodott egyet-kettőt, kinyitotta a szemét, kis ideig körülnézett, majd megszólalt: Palika feszült figyelemmel kísérte, alig egy évvel idősebb nővérének mozdulatait.

— Apa itthon van? — kérdezte az utánozó kislány.

— Nincs — hangzott a szokásos felelet.

— Hol van?.

— Munka után.

— Hát anya?

— Az sincs itthon.

— Dolgozni ment?

— Igen.

— Van kenyér?

— Nincs!

Valamennyien éhesek voltak *és egyszerre mindannyian érezni kezdték üres gyomrukat.*

— Én is nagyon éhes vagyok — mondta Sanyika.

— Én is, de mit csináljunk, talán anyuka majd hoz valamit — vigasztalta a kissebbeket Manca.

- De mikor jön az még, máma nagytakarítása van az úréknál.

— Tudjátok, egyszer anya nagyon szépet mesélt — próbált rendet teremteni okosan Manca. — Régen, nagyon régen, amikor még mi nem is voltunk a világon, volt egyszer egy olyan élet, amikor minden ember jóllakhatott. A szegények is. Tudjátok, az történt, hogy akinek sok szobája volt — tizenkettő, annyi, mint az úréknak — attól elvettek, és csak annyit hagytak meg neki, amennyiben elfért. A többit meg odaadták olyanoknak, mint a Szabóék, Baloghék, meg Árendásék, Katonáék... A szegények bementek a palotákba, szép, padlós szobákba és úgy éltek ott, mint az urak.

— Minket miért nem mondtál? Nekünk nem járna olyan ház, mint a Szabóéknak, meg a Baloghéknak? — kérdezett közbe a hegyeseszű Panka.

— Járna... csak.

— Hát akkor minket is mondjál hozzá.

— Jó.

— És aztán — folytatta a sápadt, barna hajú kislány — mindenki azt ehetett, amit akart. A szegények lettek a gazdagok, a gazdagok meg szegények. Cukrászdába jártak, meg fehér kenyeret, kolbászt, meg sülthúsokat ettek akkor. Mákoskalácsot, meg mazsolásat sütöttek minden héten. Új cipőben jártak, új ruhában az iskolások, meg az óvodások.

Nagy István zajosan emelkedett fel a lócáról. A gyerekek megszeppentek, egészen elfeleitették szótlan apjuk jelenlétét. Meggyújtotta a lámpát, sárga fénnyel és petróleumszaggal telt meg a szoba. A bútorok érdekesen sötét színűre változtak. A három lóca olyannak tűnt, mint három ébenfakoporsó alsó része. A barna szekrény meg